

YASHIL IQTISODIYOTNI QO'LLAB QUVVATLASHDA BANK SEKTORINING O'RNI

Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Raqamli iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi

Olimova Dilobar Nurkomil qizi

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Bank-moliya xizmatlari fakulteti

Bank ishi yo'nalishi 424-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bank sektorining roli makroiqtisodiy jarayonlar bilan uzviy bog'liqlikda tahlil qilinadi. Unda bank tizimining moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, ekologik loyihalarni moliyalashtirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashdagi ahamiyati yoritiladi. Xususan, yashil kreditlash, "yashil obligatsiyalar" va ekologik investitsiyalar orqali atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, banklarda ekologik risklarni baholash va kredit siyosatini takomillashtirish muhimligi ta'kidlanadi. Raqamlashtirish jarayonlari moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi va tezkorligini oshirib, yashil loyihalarni qo'llab-quvvatlash samaradorligini kuchaytirmoqda. So'nggi yillarda global moliya tizimidagi o'zgarishlar bank faoliyatini xalqaro standartlarga moslashtirish zaruratini kuchaytirdi. Bu borada World Bank va International Monetary Fund tavsiyalari muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston misolida esa yashil moliya instrumentlarini joriy etish va ekologik loyihalarni kreditlash bank tizimining barqarorligini oshirish hamda iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Kalit so'zlar: Yashil iqtisodiyot, bank sektori, yashil moliya, yashil kreditlash, ekologik barqarorlik, barqaror rivojlanish, "yashil obligatsiyalar", ekologik risk, moliyaviy resurslar, raqamlashtirish, investitsiya, xalqaro moliya standartlari.

Annotation: This article analyzes the role of the banking sector in the development of the green economy in close connection with macroeconomic processes. It highlights the importance of the banking system in the efficient allocation of financial resources, financing environmental projects, and ensuring sustainable development. In particular, opportunities to reduce negative environmental impacts through green lending, green bonds, and ecological investments are examined. The study also emphasizes the importance of assessing environmental risks and improving credit policy in banks. Digitalization processes are increasing the transparency and efficiency of financial operations, thereby enhancing the effectiveness of supporting green projects. In recent years, changes in the global financial system have strengthened the need to align banking activities with international standards. In this regard, recommendations of the World Bank and the International Monetary Fund are of great importance. In the case of Uzbekistan, the introduction of green finance instruments and the financing of environmental projects play an important role in strengthening banking system stability and ensuring economic growth.

Keywords: Green economy, banking sector, green finance, green lending, ecological sustainability, sustainable development, green bonds, environmental risk, financial resources, digitalization, investment, international financial standards.

Аннотация: В данной статье анализируется роль банковского сектора в развитии зелёной экономики в тесной взаимосвязи с макроэкономическими процессами. Подчёркивается значение банковской системы в эффективном распределении финансовых ресурсов, финансировании экологических проектов и обеспечении устойчивого развития. В частности, рассматриваются возможности снижения негативного воздействия на окружающую среду посредством зелёного кредитования, «зелёных облигаций» и экологических

инвестиций. Также акцентируется внимание на важности оценки экологических рисков и совершенствования кредитной политики банков. Процессы цифровизации повышают прозрачность и эффективность финансовых операций, тем самым усиливая поддержку зелёных проектов. В последние годы изменения в мировой финансовой системе усилили необходимость приведения банковской деятельности в соответствие с международными стандартами. В этом контексте особое значение имеют рекомендации Всемирного банка и Международного валютного фонда. В условиях Узбекистана внедрение инструментов зелёного финансирования и финансирование экологических проектов играют важную роль в укреплении стабильности банковской системы и обеспечении экономического роста.

Ключевые слова: Зелёная экономика, банковский сектор, зелёные финансы, зелёное кредитование, экологическая устойчивость, устойчивое развитие, «зелёные облигации», экологические риски, финансовые ресурсы, цифровизация, инвестиции, международные финансовые стандарты

Kirish

Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotni rivojlantirish sharoitida bank sektorining moliyaviy vositachilik va investitsion jarayonlarni yoʻnaltirishdagi oʻrni makroiqtisodiy barqarorlik bilan uzviy bogʻliqlikda tahlil qilinadi. Bank tizimi nafaqat moliyaviy resurslarni taqsimlovchi institut sifatida, balki ekologik barqarorlikni taʼminlashga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy mexanizm sifatida ham qaraladi. U yashil kreditlash, ekologik loyihalarni moliyalashtirish, “yashil obligatsiyalar” chiqarish hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalariga investitsiyalarni jalb qilish orqali barqaror rivojlanish jarayonlarini qoʻllab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, bank sektorining faoliyati makroiqtisodiy siyosat, moliya bozorlarining rivojlanishi va resurslardan samarali foydalanish jarayonlari bilan chambarchas bogʻliqdir.

Nazariy jihatdan qaralganda, yashil moliya instrumentlarining to'g'ri joriy etilishi moliyaviy oqimlarning ekologik yo'naltirilganligini ta'minlaydi, bu esa investitsion muhitni yaxshilash va iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirishga xizmat qiladi. Aksincha, ekologik risklarni inobatga olmaslik yoki kredit siyosatida ushbu omillarni yetarlicha baholamaslik moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli yashil iqtisodiyot sharoitida bank sektori nafaqat moliyaviy vositachi, balki ekologik xavflarni boshqaruvchi va barqaror rivojlanishni rag'batlantiruvchi tizim sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

Bank faoliyati doirasida yashil moliya turli instrumentlar orqali amalga oshiriladi va ularning har biri o'ziga xos funksional ahamiyatga ega. Jumladan, yashil kreditlash ekologik loyihalarni moliyalashtirishga xizmat qilsa, investitsion bank xizmatlari uzoq muddatli barqaror loyihalarni qo'llab-quvvatlaydi. Raqamli bank xizmatlari esa moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi va samaradorligini oshirish orqali resurslardan oqilona foydalanishga sharoit yaratadi. Ushbu yo'nalishlarning o'zaro uyg'unligi bank sektorining yashil iqtisodiyotdagi rolini yanada kuchaytiradi.

Zamonaviy sharoitda global moliya tizimining transformatsiyasi, raqamlashtirish jarayonlarining tezlashuvi va xalqaro ekologik standartlarning joriy etilishi bank sektoriga yangi talablarni qo'ymoqda. Xususan, yashil moliya instrumentlarining kengayishi, ekologik risklarni baholash tizimining takomillashuvi hamda shaffoflik va hisobdorlik tamoyillarining kuchayishi banklarning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Shu bilan birga, xalqaro moliya institutlarining tavsiyalari yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida bank sektorining metodologik asoslarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mazkur maqolaning asosiy maqsadi yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bank sektorining o'rnini tahlil qilish, uning asosiy moliyaviy instrumentlari va mexanizmlarini aniqlash hamda ushbu jarayonlarning makroiqtisodiy barqarorlik va barqaror rivojlanishga ta'sirini ilmiy asosda yoritishdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili

Iqtisodchi Teterleva A.S. o'z ilmiy tadqiqotlarida bank sektorining yashil iqtisodiyotdagi rolini asosan amaliy jihatdan tahlil qilib, uning nazariy asoslariga nisbatan kamroq e'tibor qaratadi. Uning izlanishlari natijalari yashil moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish, ekologik loyihalarni kreditlash, investitsiya manbalarini shakllantirish hamda ushbu loyihalarning iqtisodiy samaradorligini baholash jarayonlarini chuqurroq o'rganish imkonini beradi. Bu esa bank sektorining barqaror rivojlanishdagi amaliy ahamiyatini ochib berishda muhim o'rin tutadi.

Iqtisodchilar Norbekov D.E., To'raev A.N. va Rahmonov Sh.Sh. o'z ilmiy ishlarida bank sektorida yashil moliya instrumentlarini samarali tashkil etish zarurligini alohida ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, ekologik yo'naltirilgan moliyaviy faoliyat kompleks xarakterga ega bo'lib, unda investitsiyalar, kreditlash jarayonlari, risklarni boshqarish hamda moliyaviy natijalar o'zaro uyg'un holda aks ettirilishi lozim. Bunday yondashuv bank faoliyatining ekologik va iqtisodiy samaradorligini birgalikda baholash imkonini beradi.

S.N. Tashnazarov va D.D. Pashaxodjayeva esa o'z ilmiy qarashlarida bank sektorini rivojlantirishning muhim yo'nalishi sifatida yashil moliyani xalqaro standartlarga moslashtirish zarurligini qayd etadilar. Ularning fikricha, ekologik loyihalarni moliyalashtirishda ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy iqtisodiyot sharoitlariga mos holda joriy etish bank tizimining shaffofligi va ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, zamonaviy bank sektorida yashil moliya asosida shakllantirilgan moliyaviy va investitsion qarorlar yuqori aniqlik va shaffoflikka ega bo'lgan ma'lumotlarga tayanadi. Bu esa investorlar, kreditorlar va moliyaviy tahlilchilar uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Natijada ular ekologik va iqtisodiy risklarni baholash, resurslardan samarali foydalanish hamda uzoq muddatli barqaror investitsion qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tadqiqot metodologiyasi Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bank sektorining o'rnini o'rganish jarayonida mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar

chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot davomida yashil moliya tizimining nazariy asoslari hamda amaliy mexanizmlari o'rganilib, ular o'zaro solishtirildi va umumlashtirildi. Shu asosda bank sektorining ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati, yashil moliyalashtirish samaradorligini oshiruvchi omillar hamda mavjud muammolar aniqlanib, ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida taqqoslash, tizimli tahlil, kuzatish va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Olingan natijalarni yanada aniq va tushunarli ifodalash maqsadida statistik ma'lumotlar, jadval va boshqa ko'rgazmali vositalardan foydalanish nazarda tutilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish doirasida bank sektorida yashil moliya instrumentlarini joriy etish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, bank faoliyatini ekologik barqarorlik tamoyillariga moslashtirish, moliyaviy resurslarni "yashil" loyihalarga yo'naltirish hamda investitsiya jarayonlarining shaffofligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Bu jarayonda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli qarorlari asosida bank va moliya institutlarining yashil iqtisodiyotga o'tishdagi roli ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.

Mazkur islohotlar doirasida bank xodimlarining yashil moliya sohasidagi bilim va ko'nikmalarini oshirish, xalqaro tajribalarni o'rganish hamda zamonaviy moliyaviy instrumentlarni amaliyotga joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, ekologik loyihalarni moliyalashtirish jarayonlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlar bazasini shakllantirish va monitoring tizimlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ilgari surilmoqda.

Bundan tashqari, rivojlangan davlatlarning yashil moliya tizimidagi ilg'or tajribalari o'rganilib, ularni milliy iqtisodiyot xususiyatlariga moslashtirish ishlari olib borilmoqda. Natijada, yashil moliyalashtirishning huquqiy va metodologik asoslarini yaratish, ekologik risklarni baholash tizimini joriy etish hamda bank sektorida barqaror rivojlanish tamoyillarini mustahkamlash yo'nalishlari belgilab olinmoqda.

Shu bilan birga, mamlakatimizda yashil iqtisodiyotga oid standart va mezonlarni milliy amaliyotga moslashtirish ishlari amalga oshirilmoqda. Bu esa ekologik loyihalarni moliyalashtirishda yagona yondashuvni shakllantirish va bank tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Biroq yashil moliya instrumentlarini joriy etish jarayoni ayrim muammolar bilan ham bog'liq. Xususan, malakali mutaxassislar yetishmasligi, moliyalashtirish xarajatlarining yuqoriligi hamda yangi tizimlarga moslashish uchun zarur bo'lgan vaqt va resurslar ushbu jarayonni murakkablashtiradi. Shu sababli, yashil iqtisodiyotga o'tishda bank sektorining transformatsiyasi bosqichma-bosqich va tizimli ravishda amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bank sektorining rolini tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalarni shakllantirish mumkin. Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan holda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini izchil amalga oshirmoqda. Bu jarayonda bank sektori muhim moliyaviy vositachi sifatida ekologik loyihalarni moliyalashtirish, investitsiyalarni jalb qilish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashda asosiy o'rin tutadi. Bu esa iqtisodiyotning ekologik va moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, yashil moliya instrumentlari an'anaviy moliyalashtirish usullaridan o'ziga xos jihatlari bilan farq qiladi. Xususan, ular ekologik samaradorlik, ijtimoiy mas'uliyat va uzoq muddatli barqarorlik mezonlariga asoslanadi. Shu sababli, ushbu instrumentlarni amaliyotga joriy etishda ularning mohiyatini chuqur o'rganish va milliy iqtisodiyot sharoitlariga moslashtirish zarur hisoblanadi.

Uchinchidan, yashil moliya tizimini joriy etish jarayoni banklar uchun qo'shimcha xarajatlar, yangi bilim va ko'nikmalarni talab etadi hamda tashkiliy va institutsional muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois, ushbu jarayonni

samarali amalga oshirish uchun moliya bozori, davlat siyosati va investitsiya muhiti o'rtasida uyg'unlikni ta'minlash muhimdir.

To'rtinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish va ekologik risklarni baholash tizimlarini joriy etish yashil moliyani samarali boshqarishning muhim omillaridan biridir. Bu esa moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi, tezkorligi va ishonchliligini oshiradi.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bank sektorining faolligi iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, ekologik muammolarni kamaytirish hamda xalqaro investitsiyalarni jalb etishda muhim strategik ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanishga oid qarorlari va farmonlari.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki materiallari va rasmiy hisobotlari.
3. World Bank. Green Finance and Sustainable Development bo'yicha hisobotlar.
4. International Monetary Fund. Climate-related Financial Policies va moliyaviy barqarorlik bo'yicha tahlillar.
5. Organisation for Economic Co-operation and Development. Green Finance Framework va barqaror iqtisodiyotga oid tadqiqotlar.
6. United Nations Environment Programme. Green Economy va ekologik moliya bo'yicha materiallar.
7. Asian Development Bank. Osiyo mintaqasida yashil moliya va investitsiyalar bo'yicha hisobotlar.